

ВОЛИНСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ЛЕСІ УКРАЇНКИ

ЮРИДИЧНИЙ
ФАКУЛЬТЕТ

WYŻSZA SZKOŁA
HANDLOWA W RADOMIU

KATOLICKI
UNIWERSYTET LUBELSKI
JANA PAWŁA II

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ

до 75-річчя Загальної Декларації прав людини
та 30-річчя створення юридичного факультету

ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
WYŻSZA SZKOŁA HANDLOWA W RADOMIU
KATOLICKI UNIWERSYTET LUBELSKI JANA PAWŁA II

до 75-річчя Загальної Декларації прав людини
та 30-річчя створення юридичного факультету

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ

Збірник матеріалів
X Міжнародної науково-практичної конференції
(м. Луцьк, 8 грудня 2023 р.)

Електронне видання на CD-ROM

Луцьк
Вежа-Друк
2023

УДК 341.96:342.7(062.552)
П 78

Рекомендовано вченою радою
Волинського національного університету імені Лесі Українки
(протокол № 14 від 20.12.2023 р.)

Оргкомітет конференції:

Цьось А. В. – доктор наук з фізичного виховання та спорту, професор, ректор Волинського національного університету імені Лесі Українки – голова редакційної колегії; **Демчук А. М.** – кандидат юридичних наук, доцент, декан юридичного факультету – заступник голови редакційної колегії; **Яцишин М. М.** – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри теорії та історії держави і права; **Духневич А. В.** – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін; **Фідря Ю. О.** – кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри кримінального права і процесу; **Книш С. В.** – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права; **Джурак Л. М.** – відповідальний секретар редакційної колегії.

Проблеми забезпечення прав і свобод людини : зб. матеріалів Х Міжнар. наук.-
п 78 практ. конф. (Луцьк, 8 груд. 2023 р.) / уклад. Л. М. Джурак. – Луцьк : Вежа-Друк,
2023. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM). – Об'єм даних 2,33 Мб.

ISBN 978-966-940-531-9

Збірник матеріалів є результатом наукових досліджень проблем забезпечення та захисту прав і свобод людини, у тому числі із врахуванням воєнного стану, які стали предметом обговорення на Х Міжнародній науково-практичній конференції "Проблеми забезпечення прав і свобод людини" 8 грудня 2023 року у місті Луцьку. Особливу увагу приділено аналізу теоретичних положень та напрацюванню практичних рекомендацій щодо удосконалення чинного законодавства України у сфері захисту прав та свобод людини під час воєнного стану, що створює ефективне підґрунтя для проведення подальших досліджень у цьому напрямку.

Для науковців, викладачів, аспірантів та студентів, практичних працівників судових та правоохоронних органів.

Матеріали друкуються в авторській редакції.

УДК 341.96:342.7(062.552)

ISBN 978-966-940-531-9

© Волинський національний університет
імені Лесі Українки, 2023
© Джурак Л. М. (укладання), 2023

ЗМІСТ

Антонюк О. К. Проблемні аспекти усиновлення в умовах воєнного стану.....	8
Балабаш С. В. Вплив корупції на об'єктивність та незалежність суддів: виклики для забезпечення права на справедливий суд.....	10
Балем А. А. Права і свободи людини: філософсько-правовий аспект.....	13
Білан А. В. Особливості реалізації права на медичну допомогу в умовах воєнного стану.....	15
Бодян Д. В. Щодо питання порушення гендерної рівності у трудових відносинах.....	19
Булавина С. Є. Способи захисту прав людини і громадянина в умовах громадянського суспільства.....	21
Валянська Т. П. Медіація як альтернативний спосіб врегулювання спорів у сфері земельних відносин.....	24
Волкова К. В. Кримінальна відповідальність за економічне насильство (за ст. 126-1 Кримінального кодексу України) як спосіб захисту особистих прав і свобод людини і громадянина.....	27
Волкова Ю. Ф. Людина та її права в умовах глобалізації.....	29
Гетманець О. П. Державні гарантії фінансово-правового захисту військовослужбовців.....	32
Гламазда П. В. Практика Європейського суду з прав людини у справах про екстрадицію.....	34
Гороть А. М. Міжнародно-правові підстави відступу держав від прав людини в умовах надзвичайних ситуацій.....	36
Грачук В. С. Захист прав біженців під час воєнного стану крізь призму державної міграційної політики.....	40
Гусак А. П. Криміналістичні аспекти розслідування порушень прав людини: сучасний стан та перспективи розвитку.....	43
Дацюк В. О. Поняття та правова конструкція людської гідності у філософії права.....	46
Долинська М. С. Деякі аспекти захисту цивільних прав громадян у нотаріальному порядку консульськими установами України.....	48
Жевнеров І. М. Забезпечення захисту прав дитини під час кримінального провадження з використанням моделі Барнахус.....	50
Заїка Ю. О. Захист прав і інтересів громадян, які перебували на тимчасово окупованій території.....	53

СПОСОБИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УМОВАХ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

С. Є. Булавіна

У тезах намагалася оптимально визначити право особи на захист належних їй прав, які можуть виражатися як у самозахисті, так і у використанні основних або допоміжних способів захисту. Встановлено, що право на захист, здійснюване за допомогою державних структур і процедур, містить два основні способи захисту: використання судових установ (як національних, так і міжнародних) та звернення до уповноважених державних органів і посадових осіб та органів місцевого самоврядування.

Ключові слова: захист прав людини і громадянина, громадянське суспільство.

Сприйняття прав людини як власних цінностей породжує готовність членів громадянського суспільства сприяти їх реалізації та, при необхідності, виступити на захист прав. При цьому вирішальними є саме індивідуальні дії, а підключення до захисту інших осіб, громадських організацій та органів державної влади розглядається як допоміжні, альтернативні способи захисту.

Права і свободи індивіда – це умови його нормальної життєдіяльності, певний каталог благ і можливостей, якими він може вільно користуватися [5, с. 94]. Отже, необхідність у захисті виникає у тому випадку, коли людина не може вільно користуватися належними правами, тобто при перешкодах у їх реалізації. Відповідні перешкоди можуть виходити як від інших власників прав, так і від суспільних інституцій, держави тощо.

Слід зазначити, що захист прав може бути наслідком як активних, так і пасивних дій осіб, яким належить право або обов'язок з утримання від порушення права. Так, у першому випадку йдеться про те, що суб'єкт почав процес реалізації певного права, але відбулося

зіткнення з діями чи бездіяльністю зобов'язаних осіб. Приміром, індивід вирішив реалізувати своє право на освіту (перетворити потенційну можливість, надану цим правом, на реальну) і з цією метою подав документи до вищого навчального закладу, проте йому було відмовлено у їх прийнятті без пояснення причин, внаслідок чого індивід звернувся до суду за захистом названого права [9].

Другий випадок не передбачає дій з боку власника права, лише з боку суб'єкта кореспондуючого йому обов'язку. Наприклад, власник права на свободу пересування не збирався реалізувати потенційну можливість вийти за межі власної домівки у неділю, однак був позбавлений реального здійснення такої можливості діями іншої особи, що замкнула його у будинку.

Отже, необхідність у захисті права виникла з дій особи, зобов'язаної утримуватися від його порушення, при цьому можливість реалізації права мала потенційний зміст.

Окремої уваги потребує право особи на захист належних їй прав, оскільки воно може виражатися як у самозахисті, так і у використанні основних (судового розгляду, звернення до органів державної влади та місцевого самоврядування) або допоміжних (звернення до суспільних інституцій, привертання уваги до порушення права на різних рівнях, надання приватному інтересу публічного статусу) способів захисту [9].

Так, ч. 4 ст. 55 Конституції України закріплено, що кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань. Складнощі застосування такого способу, як самозахист права, полягають у визначенні балансу між протиправністю дій щодо порушеного права і потенційною протиправністю дій із захисту такого права. Наприклад, перевищення меж необхідної оборони, застосованої з метою захисту права індивіда. Друга проблема застосування самозахисту права пов'язана з його, так би мовити, «незабезпеченістю». Якщо звернення до суду за захистом права індивіда у більшості випадків передбачає винесення рішення, виконання якого гарантується (аж до відповідних дій виконавчої служби), використання самозахисту права не підкріплене рішеннями та діями осіб, наділених владними повноваженнями [9].

Право на захист своїх прав, здійснюване за допомогою державних структур і процедур, містить два основні способи захисту: використання судових установ (як національних, так і міжнародних) та звернення до уповноважених державних органів і посадових осіб та органів місцевого самоврядування.

Такому розподілові відповідає і логіка викладення відповідних положень у Конституції України. Так, ч. 1 ст. 55 кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб; ст. 40 встановлено, що усі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк [9].

Серед основних способів захисту прав головне місце, безумовно, належить судовому захисту [1, с. 184-185; 9]. Така значущість породжує як певну відокремленість, юридичну природу суду, пов'язану з тим, що останній безпосередньо виражає та відновлює справедливість, так і необхідність суворої регламентації судової процедури, вимог до осіб, що відправляють правосуддя.

Певним чином контроль за дотриманням прав людини, здійснюваний у формі судового захисту, доповнюється системою внутрішнього відомчого та зовнішнього (надвідомчого, міжвідомчого) контролю, що здійснюється структурними підрозділами виконавчої гілки влади та відповідними органами місцевого самоврядування [3, с. 115]. Однак не можна не погодитися з тим, що саме суд найефективніше контролює дотримання прав людини, і рішення останнього, спрямовані на захист права, є підставою для припинення порушень, відновлення права, а також відшкодування шкоди у сфері прав людини.

Потрібно відзначити, що до основних способів захисту прав належить і звернення до уповноважених державних органів і посадових осіб та органів місцевого самоврядування за відповідним захистом.

Слід зазначити, що здійснення права на захист прав індивіда за допомогою суспільних інституцій полягає у таких способах захисту: звернення до суспільних інституцій, спеціального чи загального спрямування на реалізацію прав (тобто, правозахисних організацій чи інших об'єднань громадян), привертання уваги до порушення права на різних рівнях (тобто, через місцеві чи загальнодержавні засоби масової інформації, публічні виступи, організацію акцій протесту), надання приватному інтересу публічного статусу (ініціювання відповідних змін до нормативних актів). Допоміжний характер таких способів захисту прав людини не означає їх меншої впливовості та сили [8].

На особливу увагу потребує такий спосіб як надання приватному інтересу публічного статусу. Визначається, що дотримання права може гарантуватися й у такий спосіб, що протиправні акти оголошуються недійсними або скасовуються.

Складнощі, що виникають при застосуванні міжнародної системи захисту прав людини, пов'язані передусім з довготривалістю такого застосування. У цьому випадку особа, права якої порушені, так би мовити, «втрачає надію» на належний захист у системі національних способів, проте це не означає можливості звернення до відповідних міжнародних структур в обхід внутрішньодержавних, навіть якщо особа з самого початку не вірить у відновлення справедливості за допомогою національних способів захисту прав. Однак і авторитетність, і виконуваність рішень міжнародних установ, особливо, судових, у громадянському суспільстві вище, ніж у разі використання національних способів захисту прав людини [9].

Окремо слід зупинитися на такому способі захисту прав людини як звернення до омбудсмена (уповноваженого з прав людини). Так, низка авторів зазначає, що інститут омбудсмена залишається найважливішим механізмом забезпечення прав людини на національному рівні [2, с. 803; 4, с. 727].

Слід зазначити, що при розгляді способів захисту прав людини, не можна не зупинитися на питанні ефективності юридичного засобу захисту права людини – це така його властивість, яка полягає у теоретичній спроможності та реальній здатності цього засобу забезпечити досягнення його соціальної мети – захистити конкретне право людини [7, с. 195]. При цьому наголошується, що потрібно розрізняти загальносоціальну ефективність засобу захисту та ефективність засобу захисту у конкретній справі [7, с. 196]. Звідси випливає, що застосування такого способу захисту прав людини, що може в цілому мати характер ефективного, не означає обов'язкового досягнення результату у конкретній справі і, навпаки, – спосіб в цілому малоефективний, може забезпечити захист права індивіда, що вирішив його застосувати, у повному обсязі та на належному рівні.

Механізм захисту прав людини визначається як система нормативних (насамперед, матеріально-правових), процесуальних та інституціональних форм і способів захисту прав. [6, с. 72].

Підсумовуючи сказане, потрібно підкреслити, що і основні, і допоміжні (додаткові) способи захисту прав людини, повинні застосовуватися власниками прав на засадах поєднання, з метою належної реалізації таких прав та у межах окреслюваного ними простору свободи, що співвідноситься з відповідними просторами свободи інших суб'єктів [6, с. 48].

Джерела та література:

1. Баранець М. М. Права людини як об'єкт судового захисту. Актуальні проблеми політики : зб. наук. Праць. Одеса : Юрид. літ., 2002. Вип. 13-14. С. 184-188.
2. Буриан А. Защита прав человека: внутригосударственный механизм. Актуальні проблеми політики : зб. наук. праць. Одеса : Юрид. літ., 2002. Вип. 13-14. С. 799-803.
3. Битяк Ю. П. Адміністративна юстиція і права людини. Проблеми законності : респ. міжвідом. наук. зб. / Відп. ред. В. Я. Тацій. Х. : Нац. юрид. акад. України, 2000. – Вип. 42. – С. 113-118.
4. Залюбовська І. К. Акти реагування Уповноваженого Верховної Ради України як засіб забезпечення реалізації прав людини в Україні. Актуальні проблеми політики : зб. наук. праць Одеса : Юрид. літ., 2002. Вип. 13-14. С. 727-732.
5. Кельзен Г. Чисте правознавство : 3 дод. : Прobl. справедливості / Кельзен Г.; пер. з нім. О. Мокровольського. К. : Юніверс, 2004. 496 с.

6. Орзіх М. П. Судова влада в механізмі захисту прав людини: доктрина і практика. Актуальні проблеми політики : зб. наук. Праць. Одеса : Юрид. літ., 2002. Вип. 13-14. С. 70-82.
7. Пашук Т. Ефективність юридичних засобів захисту прав людини: загальнотеоретичні проблеми дослідження. Вісник АПрН України. 2006. № 1. С. 191-201.
8. Пейн Т. Права людини : пер. з англ. І. Савчак. Львів, 2000. 288 с.
9. Разметаєва Ю. С. Права людини як фундаментальна цінність громадянського суспільства: дис.к.ю.н.: 12.00.01/ Націон. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2008, 215 с.

Bulavina S. Methods of protection of human and civil rights in terms of the civil society. In theses, I tried to determine optimally the right of a person to defence, which can be expressed both in self-defense and using basic or auxiliary methods of protection. It has been established that the right of defence carried out with the help of state structures and procedures, includes two main methods of protection: the use of judicial institutions (both national and international) and application to authorized state bodies and official persons or local government.

Keywords: protection of human and civil rights, civil society.

Наукове електронне видання CD-ROM

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ

Збірник матеріалів
X Міжнародної науково-практичної конференції
(м. Луцьк, 8 грудня 2023 р.)

(Українською мовою)

Матеріали друкуються в авторській редакції

Укладач:
Джурак Людмила Миколаївна

Оригінал-макет виготовлено на юридичному факультеті
Волинського національного університету імені Лесі Українки
(43021 м., Луцьк, вул. Винниченка, 30)

Один електронний оптичний диск (CD-ROM). Об'єм даних 2,33 Мб. Тираж 300 прим.

Зам. 4. Видавець і виготовлювач – Вежа-Друк,
(м. Луцьк, вул. Шопена, 12, тел. 38 066 936 25 49).

E-mail: vezhaprint@gmail.com

Свідоцтво Держ. комітету телебачення та радіомовлення України
ДК № 4607 від 30.08.2013 р.

ISBN 978-966-940-531-9

9 789669 405319 >